

Михаило Бјелица

ЗАБРАНА „РАДЕНИКА“

Наш први социјалистички лист ступио је у политички и јавни живот врло борбено — одмах је почео да критикује режим у Србији и хвали Париску комуни и Интернационалу. Због тога је убрзо дошао у сукоб с властима, које су ставиле лист под полицијску присмотру. Већ после изласка првих бројева, полицијски агент известио је намесника Јована Ристића да се против „Раденика“ подигла велика повика у Београду. Он је јављао да противници листа окривљују владу што га је пустила „да кужи свет“.¹

Влада ипак није одмах наредила да се лист забрани, иако је знала да ће с њим имати главобоље, јер није желела да се у јавности прикаже као непријатељ слободе штампе. Борбу против „Раденика“ препустила је Прес-бироу и режимској штампи. Чим би „Раденик“ донео какав, по режим неповољан податак или тврђење, Прес-биро би слао званичне исправке, које је уредник морао да објављује на првој страни, без икаквих својих коментара. Тако, у другом броју листа појавио се допис из смедеревског краја у коме се тврдило да је народ тамо дотеран до просјачког штапа. Већ у четвртном броју сва тврђења смедеревског дописника била су демантована у званичној исправци. Пошто није смео да полемисе са званичним мишљењем, а није хтео да одустаје од свог, „Раденик“ је прибегаво другом средству: објављивао је стручне чланке у којима је на основу статистичких података доказивао да у Србији ипак постоји сиротиња.

Полузванично „Јединство“ критиковало је најпре само поједине написе у „Раденику“, а затим је ушло у жучне полемике с његовим сарадницима. За разлику од „Јединства“, „Видовдан“ није полемисао са сарадницима „Раденика“. Он је објавио један чланак у наставцима, у коме је подвргао критици целу странку револуционара, „уличних викача“, како их је називао аутор тог чланка М. Максимовић.² Читаоци су, наравно, знали да се то односи на Светозара Марковића и његове присталице. На критике ова два листа „Раденик“ је одговорио чланком Светозара Марковића *Бели терор*.³ Врло оштрим речима Марковић је напао и „Видовдан“ и „Јединство“, оптужујући их за јавну шпијунажу. У истом чланку Марковић је критиковао режимску штампу због њеног непријатељског писања о Париској комуни и Интернационали. Иако је већ био прошао месец дана од пада Комуне, Марковић је и даље писао о њој и бранио је од реакционарне штампе. Овакав став према догађајима у Француској проистацао је из његових убеђења о друштвеном

¹ Извештај пол. агента, 5. VI 1871, Архив Историјског института у Београду (у даљем тексту АИИ) Заоставштина Јована Ристића, III, 19.

² М. Максимовић, *Какве имамо „апостоле“ слободе и какви нам требају*, „Видовдан“, јун—јул 1871.

³ „Раденик“, 8. VII—17. VII. 1871, I, 17—21.

уређењу, а можда и одређених обавеза према Интернационали с обзиром на то да је био њен кореспондент за Србију. Чланови Генералног већа Интернационале Маркс и Енгелс били су развили у то време велику активност у корист Комуне. Слали су на разне стране стотине писама и објашњавали потребу да се пролетаријат целог света солидарише са Комуном. Није искључено, чак је врло вероватно, да је неко од тих писама, непосредно или посредно, дошло и до Светозара Марковића.

СКУПШТИНСКЕ ДЕБАТЕ О „РАДЕНИКУ“

Упорним популарисањем Комуне, „Раденик“ је изазвао цело јавно мњење против себе. Нападан је не само у режимској штампи већ и у Скупштини. Његово писање било је запажено и од страних дипломата у Београду. Француски генерални конзул Едуар Анжелар известио је своје министарство о томе како „Раденик“ брани Комуноу. Он је сматрао да то нису „у правом смислу српске појаве“, већ да је реч о пропаганди коју воде агентуре саме Интернационале, послате споља у Србију. Анжелар је о томе разговарао и са намесником Ристићем, који му је обећао да ће обратити посебну пажњу на лист, а ако буде требало, примениће и репресивне мере против овог органа Интернационале.⁴ Руски посланик Шишкин јавио је у једном извештају да се „Раденик“ не задовољава само писањем о Комуни, већ се „и труди да у српском народу шири социјалдемократске теорије Међународне асоцијације радника“. Шишкин је писао да издавач листа Ђура Љочић и његових двадесетак младих сарадника не скривају припадност овој организацији (Интернационали).⁵ Италијански представник у Београду сматрао је такође да је реч о пропаганди коју спроводе агентуре Интернационале.⁶ Колико је познато, намесничка влада није спречавала објављивање чланака о Париској комуни и Интернационали. Сматрала је да њихове идеје „немају земљишта у Србији“. То је изјавио председник владе на Народној скупштини у Крагујевцу 1871. године,⁷ а слично мишљење изнео је и Јован Ристић у разговору са француским конзулом.⁸

Владу је много више забрињавало писање „Раденика“ о унутрашњој политици. Народна скупштина водила је 1871. године два пута дебату о „Раденику“, и оба пута поводом написа о унутрашњој политици. На скупштинској седници од 16. септембра један посланик је захтевао да се из Скупштине удаљи дописник „Раденика“ због, наводно, необјективног извештаја о раду Скупштине. После тога развила се дебата у којој је више посланика изјавило да се не би смело дозволити „да се Скупштина грди“. Друга дебата вођена је месец дана касније, поводом жалбе уредника „Раденика“ да му цензура прави сметње код об-

⁴ Чедомир Попов, *Једна страна дипломатска интервенција против Марковићевог „Раденика“*, Зборник Матице српске за друштвене науке, 1964, XXXIX, 101—107.

⁵ В. Вулетић, *Светозар Марковић и Прва интернационала*, Прилози за историју социјализма, 1965, 2, 163.

⁶ Андрија Лајиновић, *Неки дипломатски подаци о револуционарним идејама у Београду 1871—1872*, „Преглед“ (Сарајево), 1971, 3, 238—240.

⁷ Протоколи Народне скупштине која је држана у Крагујевцу 1871, Београд, 1871, 172—175.

⁸ Ч. Попов, нав. дело.

јављивања чланака о изградњи железнице у Србији. Жалбу је Скупштини пренео посланик Љуба Каљевић, као интерпелацију министру унутрашњих дела. Каљевић је захтевао да Скупштина путем закона, или на други начин, омогући штампи да несметано пише о свим питањима која је буду интересовала.

Дебата је показала да Народна скупштина није била нимало наклоњена „Раденику“. Више посланика говорило је против листа Светозара Марковића, захтевајући од владе да спречи његову пропаганду. Оптуживали су га да напада владу и Скупштину, да подрива стање у земљи и штити Комуноу. Они су поднели посебну интерпелацију захтевајући забрану првог социјалистичког листа. Неколико посланика тражило је да се измени Закон о штампи, како би се на тај начин спречила даља критика режима. У одбрану „Раденика“ говорио је Љуба Каљевић и неколико либералних посланика. Они, међутим, нису иступали као присталице „Раденикових“ идеја, већ као борци за слободу штампе. Сам Каљевић је изјавио Скупштини да он не заступа „Раденик“, већ слободу штампе.⁹

ПРВА ЗАБРАНА ЛИСТА

У почетку влада није правила озбиљније сметње писању „Раденика“, бојећи се, вероватно, интерпелација у Скупштини. Председник владе је чак изјављивао да нема потребе да се због „Раденика“ пооштрава Закон о штампи. Репресалије су почеле у току рада Скупштине, кад је влада увидела да има подршку скупштинске већине. Пошто је законом била укинута превентивна цензура, над листом је заведена једна друга врста контроле, такође превентивне. Наиме, члан 25. Закона о штампи протумачен је штампарима тако да су и они одговорни за садржај листа.¹⁰ Позивајући се на тај члан, штампари су увек могли, из страха или по наговору власти, да одбију објављивање сваке критике уперене против режима. У ствари, уместо државног цензора, новине је сада цензурисао штампар. Марковић је писао да је ова цензура била „још несноснија и шкодљивија за слободу писања но и полицијска“.¹¹ У државној штампарији, где је „Раденик“ штампан, листове је цензурисао фактор Стеван Раичевић. Један од сарадника „Раденика“, Паја Михаиловић, пише да је од воље Раичевића зависило да ли ће што ући у лист или неће.¹² Уосталом, ако би штампар нешто и пропустио, ту је била полиција која је увек могла да спречи растурање листа.

Пошто „Раденик“ није хтео да одступи од својих идеја и критике режима, влада је почела да интервенише преко цензуре и полиције. Њој је сметало изношење ма каквих мишљења која се нису подударала са званичним. Нарочито је била осетљива на коментарисање њених и скупштинских одлука. У септембру 1871. године цензура није дозволила објављивање два чланка Светозара Марковића о Народној скупштини. Ове чланке Марковић је касније послао Јовану Павловићу, уреднику „Панчевца“, уз пропратно писмо у коме се жали на београдску поли-

⁹ Протоколи Народне скупштине 1871, 508—516.

¹⁰ „Млада Србадија“, 17. VI 1872, III, 24.

¹¹ „Панчевец“, 30. IX 1871, III, 79.

¹² Белешке Паје Михаиловића, АИИ, V, 5.

цију која „испод руке не дозвољава да се неки чланци пуне у свет“ иако у њима нема никакве кривице.¹³ Полиција је запленила у Државној штампарији 50. број „Раденика“, од 30. септембра 1871, и предала тужбу суду да „оснажи“ заплену. Пошто је суд потврдио забрану, уништен је цео тираж од 1.000 примерака, тако да овај број никада није угледао света.

У Историјском архиву Београда сачуван је један примерак забрањеног броја „Раденика“, заједно са тужбом полиције и примедбама цензуре. У овом броју штампан је уводни чланак *Опет наши адвокати и Народна скупштина*, затим опширан извештај о раду Народне скупштине у Крагујевцу, први део чланка *Трошење хране*, преведеног с руског језика, критика на књигу М. Миловука *Кратка стилистика и кореспонденција*, један допис из Велике Градишке и два огласа. Први чланак потписан је са Ј. М. (Јован Милинковић Алавангић), а критику на Миловукову „стилистику“ написао је Светислав Вуловић под псеудонимом „Свет“.¹⁴ Остали прилози нису потписани.

„Раденик“ је забрањен због чланка *Опет наши адвокати и Народна скупштина*. Полиција је у овом чланку нашла четири кажњива дела: прво, ширење „мрзости и неповерења“ према влади, због критике њеног предлога о адвокатури; друго, клеветање државника, због тврђења да се људи из владе не придржавају тежњи народа, који неће адвокате; треће, критиковање судске власти, што је такође кажњиво по закону; и, четврто, вређање владалачког дома, и то само зато што се на једном месту у чланку помиње врачарска влада из 1842. године која је протерала Обреновиће.¹⁵

МАРКОВИЋ У ЕМИГРАЦИЈИ

Изгледа да је ова забрана уплашила издавача и одговорног уредника „Раденика“ Ђуру Љочића, који је пред властима одговарао за садржај листа. Светозар Марковић био је спреман да сву одговорност преузме на себе. Убрзо после забране, он је затражио потребне документе, како би могао преузети уредништво од Љочића.¹⁶ Кад је „Раденик“ покренут, Марковић није могао да потписује лист, јер није имао навршених 25 година, колико је, по Закону о штампи, најмање морао да има уредник политичких новина. (Марковић је навршио 25 година у септембру 1871). Крајем новембра 1871. године Марковић је, уз пристанак Ђуре Љочића, поднео молбу Управи вароши Београда да му одобри уређивање листа од 1. јануара 1872. године.¹⁷ Решење је добио 3. децембра 1871.¹⁸ Међутим, пре него што је преузео лист, морао је

¹³ „Панчевац“, 23. XI 1871, III, 77.

¹⁴ Списак објављених радова Светислава Вуловића, Архив Српске академије наука и уметности, Хартје М. Кујунџића, бр. 7553.

¹⁵ Тужба Управе вароши Београда, 1. X 1871, Историјски архив Београда (даље ИАБ), Управа града Београда (даље УГБ), 1871, к. 1354.

¹⁷ Светозар Марковић Управи вароши Београда, 29. XI 1871, ИАБ, УГБ, 1871, к. 1371.

¹⁷ Светозар Марковић Управи вароши Београда, 29. XI 1871, ИАБ, УГБ, 1871, к. 1373.

¹⁸ Решење Управе вароши Београда, 3. XII 1871, ИАБ, УГБ, 1871, 1374.

да иде из Београда. Против њега је већ била подигнута оптужница, и то не због „Раденика“, већ због брошуре *Неколико чланака Светозара Марковића*.¹⁹ Полиција је већ хапсила Светозареве присталице који су растурали ову књижицу, штампану у Панчеву.²⁰ У брошури је био објављен и чланак *Српске обмане*, писан 1869, због кога је Марковић раније изгубио државну стипендију, а сада му је, због исте ствари, претила опасност од хапшења. Да би избегао хапшење, он је у децембру 1871. напустио Београд и прешао у Нови Сад.

Марковић није прекидао везу са „Радеником“ (од јануара 1872. лист излази под називом „Радник“) ни после одласка из Београда, већ је наставио и даље да руководи редакцијом. У ствари, главна редакција листа 1872. године била је у Новом Саду, где се налазио Марковић и где су припремани сви најважнији материјали. Уводне чланке писао је и даље Светозар Марковић. У јануару и фебруару 1872. године објавио је у „Раднику“ 14 наставака своје познате студије *Србија на Истоку*. Прилоге за „Радник“ слали су Бока Мијатовић и Влада Љотић,²¹ који су у то време боравили у Новом Саду. Последњих месеци излагања лист је објављивао више дописа читалаца из Војводине него из Србије, захваљујући опет, свакако, чињеници да се Марковић налазио у Новом Саду.

Ипак, одлазак Марковића из Београда осетио се одмах на листу. „Радник“ је готово сасвим престао да се бави актуелном унутрашњом проблематиком. Највећи део простора попуњавао је стручним расправама и преводима. Борбеност листа нагло је опала, а с њоме и интересовање читалаца. „Радник“ се сукобио и са материјалним проблемима — број претплатника се смањивао а дугови у штампарији расли. Двојна цензура, штампарска и полицијска, постајала је сваки даном све несношљивија. Све је то утицало да и одушевљење најватренијих сарадника спласне, а није било Марковића да их свакодневно подстиче и храбри. У јавности се већ почело говорити о обустављању „Радника“. Уредник „Младе Србадије“ Милан Кујунџић писао је о могућности да се лист споји са обустављеном „Србијом и говорницом“, „како би се снаге ујединиле“.²² Одговор Марковића био је: „Радник је почео свој посао од почетка и тераће га до краја докле год може.“²³

НОВА РЕДАКЦИЈА

Марковићу је најтеже пало то што су „Радник“ почели да напуштају сарадници у Београду. Чак и Бура Љочић, један од оснивача, одустао је од даљег издавања листа, највероватније стога да не би долазио у сукоб с полицијом, мада је он касније изјављивао да је напустио „Радник“ зато што су неки сарадници почели да шурују с властима.²⁴ Само неколико најмлађих сарадника остало је до краја верно „Радни-

¹⁹ „Млада Србадија“, 31. XII 1871, II, 33.

²⁰ Ј. Скерлић, *Светозар Марковић*, 81.

²¹ Љ. Љотић, *Биографија Владимира Љотића*, АИИ, Збирка Љотић—Николајевић, XIII, 8.

²² „Млада Србадија“, 15. I 1872, III, 2.

²³ „Радник“, 18. II 1872, II, 19.

²⁴ Бура Љочић, *Отворено писмо Милутину Гарашанину*, „Радник“, 28. X 1881. III, 53.

ку". Због тога је Марковић био принуђен да формира нову редакцију у Београду. Из Новог Сада писао је да се уредништво листа повери Николи Пашићу, али, пошто није наишао на одобравање сарадника у Београду, одустао је од свог захтева и пристао да се редакција повери Стевану Милићевићу.²⁵

Од 5. априла 1872. године издавач и уредник „Радника“ није више Ђура Љочић, већ Стеван Милићевић, свршени правник Велике школе у Београду. Осим Милићевића, у редакцији су се налазили Паја Михаиловић, Мита Ценић, Марко Пајић, а „помагао је понешто“ и гимназијалац Андра Николић.²⁶ Ново уредништво јавило је да „Радник“ неће ни за длаку одступити од постављеног му правца. Обећало је чак да ће садржај листа убудуће бити и бољи.²⁷

Ако садржај последњих бројева „Радника“, који су излазили под уредништвом Милићевића, није постао бољи, он је, у сваком случају, био занимљивији за читаоце. Ново уредништво повело је врло жучну полемику са др Владаном Ђорђевићем, одговарајући му на критике у „Јединству“. Полемике су почели београдски сарадници Мита Ценић, Марко Пајић и Стеван Милићевић написима о Ђорђевићевој приватној болници за сиротињу, а наставио је Светозар Марковић чланцима о радничком питању. Тако је „Радник“ поново почео да пише о стварима о којима је био престао да говори. Међутим, лист је престао да излази пре него што је ова полемика завршена.

ПОСЛЕДЊИ БРОЈ „РАДНИКА“

Последњи број „Радника“ није донео било какво објашњење о томе зашто лист неће даље излазити, што значи да није обустављен вољом уредништва. Сам Светозар Марковић изјавио је нешто касније да је „Радник“ „угушен насиљем београдске полиције“.²⁸ Сарадник Паја Михаиловић је забележио да га је угушила влада намесника „разним гоњенима“.²⁹ Крагујевачко „Ослобођење“ писало је 1875. године, поводом смрти Светозара Марковића, да је „Радник“ „пао званично либералним калуђерским притиском“.³⁰ Јован Скерлић у својој студији о Светозару Марковићу наводи да је лист забрањен „простом полицијском наредбом“.³¹ Међутим, у архивима још није пронађена таква наредба. Највероватније да она није ни написана, већ је само уредништво, због прогона полиције, одустало од даљег издавања листа.

Пажљивим прегледањем последњих бројева „Радника“ може се донети закључак из којих је разлога престао да излази наш први социјалистички лист. На првој страни претпоследњег броја уредништво је објавило „званичну исправку“ у којој се читаоцима саопштава да су подаци у чланку Стевана Милићевића измишљени и нетачни. То је,

²⁵ Мита Ценић, „Радник“ и „Самоуправа“, „Радник“, 17. IV 1881, III, 12.

²⁶ Белешке Паје Михаиловића, АИИ, V, 5.

²⁷ „Радник“, 5. IV 1872, II, 37.

²⁸ Светозар Марковић, *Одговор др Владану Ђорђевићу на његово „отворено“ писмо у „Јединству“*, Нови Сад, 1871.

²⁹ Белешке Паје Михаиловића, АИИ, V, 11.

³⁰ Аноним, *Светозар Марковић* (некролог), „Ослобођење“, 28. II 1875, I, 26.

³¹ J. Скерлић, *нав. дело*, 68.

како се каже у исправци, признао и сам Милићевић, из чега се види да је он већ био на ислеђењу. Уредник је најавио свој одговор, који је требало да изађе у првом наредном броју. Баш кад је требало да изађе тај број, 11. маја 1872, Милићевић је ухапшен.³² Уместо одговора, он је морао да пише ново изјашњење о једној другој ствари. Реч је била о чланку Ђоке Мијатовића, *Међународна задруга радника и борба за једнакост и слободу међу људима*, и у њему изнетом тврђењу како је и Христос био револуционар и комунист. Милићевић је јавно изјавио да не дели мишљење са писцем и да се „каје што му је то у лист ушло“. Изјашњење је, највероватније, настало као последица неке интервенције од стране црквених власти. Поред полиције, цензуре и режимске штампе, против „Радника“ је била и црква. Још у јулу 1871. године митрополит Михаило препоручивао је влади да спречи ширење атеистичких мисли које разносе агенти Комуна у „Раднику“.³³ Мијатовићев чланак о Интернационали послужио му је, вероватно, као повод да влади поново упути сличну „препоруку“.

Последњи број „Радника“ изашао је 17. маја 1872, а Милићевић је пуштен из притвора 16. маја,³⁴ што значи да је изјаву писао у затвору, још док је лист био у штампи. Највероватније је да је пуштен из затвора тек пошто је дао обећање да неће наставити издавање „Радника“. Он, у ствари, није имао другог избора него да обустави лист или да поново иде у затвор.

У последњем броју „Радника“ објављена су четири полемичка чланка. Три је написао Светозар Марковић, и то сва три као одговор Владану Ђорђевићу. У првом, уводном чланку, чији је наслов *Нам раднички програм*, Марковић је отворено изјавио да је програм листа од почетка био социјалистички и да ће остати до краја социјалистички. „У наш програм долази још проповедање оних начела на основу којих социјалисти теже да оснују нов друштвени строј“, писао је Марковић. Можда је баш ова реченица била разлог да не изађе следећи број. У сваком случају, намера уредништва да „проповеда“ ново друштвено уређење и да поново претреса осетљива политичка и друштвена питања није наишла на одобравање власти.

НАЛОЖЕНИЕ ЗАПРЕТА НА „РАДНИКА“

Первая социалистическая газета в Сербии („Раденик“ в 1871 — „Радник“ в 1872 г.) имела постоянные столкновения с правительством, вследствие чего была подвергнута строгой цензуре. Распространяя новые идеи об общественном и экономическом устройстве стран, она в тоже время критиковала и существующее положение в Сербии. Однако властям гораздо больше мешала критика режима, чем про-

³² Списак апсеника при Управи вароши Београда, 11. V 1872, ИАБ, УГБ, 1872, к. 1436.

³³ Д. Јанковић, *О друштвено-политичким приликама о доба Париске комуне*, Париска комуна, Београд, 1971, I, 198.

³⁴ Списак апсеника при Управи вароши Београда, 16. XI 1872, ИАБ, УГБ, 1872, к. 1436.

паганда новых идей, поэтому вмешательства цензуры касались, главным образом, писаний о внутренней политике. Из-за гонений цензуры и полиции Маркович, основатель „Раденика“, принужден был бежать из Сербии. В конце 1871 года он перешел в Австро-Венгрию, в Новый Сад, откуда и продолжил свою революционную деятельность. После его отъезда из Белграда воинственная агрессивность газеты резко снизилась, а вместе с тем опал к ней и интерес читателей. Чтобы вернуть газете былой авторитет, Маркович организовал новую редакцию, в которой Стеван Миличевич стал ответственным редактором. Новая редакция открыла полемику с правительственной прессой, защищая свои идеи и критикуя общественно-политические обстоятельства в Сербии. Чтобы положить предел дальнейшей пропаганде социалистических идей и критике режима, полиция начала преследовать и арестовывать сотрудников „Раденика“. В мае 1872 года Стеван Миличевич был посажен в предварительное заключение, что заставило редакцию остановить дальнейшее издание газеты. Последний номер „Радника“ вышел 17 мая 1872 года.

М. Бъелица

МЛАДКА СТУДИЈИЈА, ЧАСОПИС
И ДРУШТВО.

№ 1478

РАДЕНИК

У Београду, у издању
Друштва „Млада Студија“

Овст иаши адвокати и народни судитини.

Од Ј. Н.

1.

Од како се почео састајати ланк народ на скупштинама, свагда је дивно гласио шрица адвоката. Оног данајест година, ни на једној скупштини није било говорача адвоката; појединачно, како је протај закона адвокатот тако и после. Нећина је народити посланика изјавила да хоће ивице адвоката, а мална је тражила да се утисне закон о адвокатима, на да адвоцера по год хоће. Знас овог дана, када је била у прелазу, а није могла одобрети таку неког савезицу; да нешто закона о адвокатима, а да се одобри. Давна скупштина, била је у том погледу најмлађа, а најпосле остало је на то, да када на одвојеној скупштини подносио нов закон, дајуче се у складу оног како изриче тако. Но када је, како се чујо, спремна наму доузети а намогу адвокатот; да адвокат бола окурати, а то је, да одлучи сваком другом адвокатот на ниво, а то је: да спречи изабити у адвокатски ред свакога, који није сарбице школе, као се уче закон. То је давао изред; као се уче закон. То је давао изред; као се уче закон. То је давао изред; као се уче закон.

И ако је сваки највиши човек прашао, да установи адвокатство није се једна што и школе народне овет ће го- тиво ошан „просветител“ човек изаћи, да у свакој земљи гад год има црквене школа, морају бити адвокати, ирине, да адвокат само овај неће, који хоће да има сваког тере самовоју. Као би тако адвокатство било није, са тога гледишта прилично би се, да лудак често спречи прерадо одржи самовоју, а народ, често против прерадо тражи на својим гласом самовоју јавца. Што када има даље хоће адвокат, таи лудак на ладан нису хоће, а нису ни могли пропустити једну прерадо, по она несе, да има адвокат у свакој држави, даје се лому државнонасе, да се тако обично гласиу народ држити. Да, што није школама државнонасе школама неволе немојте ни кама, као друге ч билие да кажемо, што је од војске да друго народ, треба и мисли се да мора бити поредице а не нас. То је једна бо- буда оште, а друго је, што се сваки чо- век хоће да паричи или у правди на-

као да брани, па зато је вужно да има лудак, који су изучиле законе, да пому коју потребу. Ето, то је побула када, коју је сваком прерадо одржи се не- стован најмлака народот против адвоката. — Добро; али зашто народ неће адво- ката? Је ли могуће по ономе што каже да тражи самовоју и непураду од сваког закона а законца? Зар ћемо про- ставити пробисветима овим новинарима и шарлатанским публицистима, који бо- жоравно траже, да лан народ, од чужо- своја они живе, а ода се башаре, — није доста, да је најбољето дете, није треба када као добар отац да воде то руку; зар ћемо сваки народ престају да је чам народ гаји, није него изради на- рода на свету, на неће оно што је најбо- добро, а напротив да тражи ово, није је да неће као. То није глупост; то би био адукот. Али благодарје богу, Срби нису били изгладнели ни глама ни лудак, да је год има, а нису ни дивни. Из тога мора да дознам, да адвокати нису изучили глупи- цама против свакога јавца, а ивицема адвокатима; јом нешто адвокатима нису да је одлучи, да се народ неће. Из тога се када судитија одлучи, да исто- тиво народот а ивицема изјаву да адвокатот.

Као су у нас постали адвокати? ка- ни су трамслави и ками су сад? наслу- дају чине у држави и шта нас стају. То су питања, која и када и свако треба добро да проучи на ода да суди и не намети а не суду можда да бити бо- адвокат није, или, можда да бити и бо- сваки ками су у ками постају, сва- дања из по нуди, по понтема а држав- ном јунаштво. Што се уче ками, он је та немога сарос а сарос на читаво година, како је у томе најчисто. Он тражи суди, тражи правду, тражи право своје, али није му је право ни правда, кад то мора да купи. Он држи, да се правда неће куповати, јер је од Бога. Судитија су истина лудак, али он ками, оно су се задале, а уоди бига на судитија да не по правди а испитивати а судити. Он држи, да је суд права а најчистија уста- нова. Он благодарје богу а суду.

II.

Да би ону установу била понала, када да извидело она питања на врху народот; каже: како су у нас по... али адвокат, ками су трамслави и ками су сад, то је једно, а друго; вама уреду чине а шта нас стају. Уо то ћемо напоменути када

су музикали а као сад заузимају не- стога садашња из по науци и науком државном јунаштво.

Јом пре двајест година нисало је о адвокатима како су постали и ками су били а то је послио послио пре јавце на протј скупштина, да неће адвоката.

Да није адвокатот Србоју устребало законца, то можда бити сагурна, јер ка поналави није у ками старе камици, јамачко је дава, да пре чет- таст година није ну у Србоју било на траје, не само по ивице него ни по раду ономе. Као су заведени одржи магн- страти а народни суд, само се кама, да су секретари били највише Срби, завети мадарски адвокат. Наоднао британско понаја отворна смо заведенима лан смо допава у правду само, да се правла само адвокатотоста. Највише није у ками адвокатотоста, а на то је обавица- вали неће лудак, како би кадло да дају да извидело магистратима раниче и а- судитија које су они у оно време слободно могли нисало. Као учени лудак који су ками не тра јавца, они су испасе на- стовити непураду како је право по поналави није су они учила, а највише ст томе а чујемо. Како се ками, како се ками од адвокатотоста раниче а дулава на лудак тражи суди, ставу тражи суди, тражи, а од тог доба заведе адвокатотоста, и од тог доба заведе адвокатотоста, и од тог доба заведе адвокатотоста, и од тог доба заведе адвокатотоста.

Као што се ками, адвокати су изгладнели а магистратима, испрвичастивама и најчистија у окружили судитија. У то доба поналави су завети мадарски адвокатима и ученима који су овако пре- мали и који су изучили а Карољина Богословију, и у Сомбору припадну, али друге школе у Покују как други нешта; али таи ученима који су овако дознам бола немога друге способности овим државот немога а често рукописа. Оно- собајца ученима најчистија су важије да секретаре заветота а нева изгладнели мадарски адвокати ученима су у народни суди ками у адвокатотот, а поничастиво носе у правди суд в т. А. нешта, адвокатотот је једнако било а суди. Јер се господи секретарима и испрвичастивама брешао нисати ни раниче ни дулава, а није се учило на ум, како се адвоку- торе чине, и ками израва распростраје. Тако је трајало кудо адвокатотоста, дознамо прилично да се читави појаве струге у адвокатототоста права.

1859. године била год.

Ваше вамаје а ми у „Српски Непосредни“ бр. 24, 25 а 26 од године 1859.

Факсимил прве стране забрањеног броја „Раденика“ од 30. септембра 1871. године